

Відділ культури і туризму Золотоніської райдержадміністрації
ЗОЛОТОНІСЬКА ЦЕНТРАЛЬНА РАЙОННА БІБЛІОТЕКА

Як підтримати у молоді інтерес до читання

Методичні поради

Золотоноша, 2015

На сьогоднішній день існує велика проблема, яка полягає у небажанні та незацікавленості молоді читати. Підростає покоління дедалі більше байдуже до книжок, які їм замінюють телебачення, комп'ютери, Інтернет, відеоігри тощо. Це негативно впливає на розвиток особистості сучасної молоді людини, знижує загальний рівень освіти, культури, духовності. Українці впевнено залишають категорію «найбільш читаючих в світі», близько 46% наших громадян взагалі не читають.

Протягом 2009-2012р р. діяла Концепція Державної цільової програми підтримки та розвитку читання на період до 2015 р., що передбачала, зокрема, поєднання зусиль центральних і місцевих органів виконавчої влади, бібліотек, закладів освіти, громадських організацій, представників бізнесу, спрямованих на заохочення громадян, особливо молоді, до активного читання; надання державної підтримки для поповнення бібліотечних фондів, видання книжкової продукції, що стимулювало б інтерес до читання. Бібліотеки, в основному самотужки, намагалися зробити хоча б щось із задекларованого, але, схоже, один в полі не воїн, і ситуація продовжує погіршуватися.

Україна стала європейським аутсайдером за кількістю людей, які читають книги. Через відсутність моди на освіченість, застарілість фондів бібліотек і високі ціни зникла традиція читання, а це означає, що під загрозою вміння нації критично мислити і творчо обробляти інформацію, – констатував на своїх шпальтах журнал «Коментарі» у 2012 р.

Відома українська письменниця Оксана Забужко акцентує увагу на тому, що виросло нове покоління, яке не застало навколо себе книг, якщо їх не було в домашній бібліотеці, не читали мама і тато. У кращому випадку молоді українці передивляються інтернет-матеріали, втім це, скоріше, лише втамування інформаційного голоду. Надрукована книга, за словами письменниці, на людину діє зовсім інакше, ніж інформація, отримана з онлайн-сфери. Літери на папері формують культуру вдумливого, а не клікового читання, розвивають логіку, вміння аналізувати ситуацію, пробуджують фантазію і креативність.

За даними досліджень, саме у молодих українців інтерес до книги знижується більше, ніж у представників інших вікових

категорій. І якщо в 2009 р. серед тих, хто щотижня відкривав книгу, був 31 % людей до 30 років, то в 2011-му їх доля знизилася до 26%.²

А за даними опитування понад 2 тис. респондентів старше 18 років з усіх регіонів України, проведеного компанією Research&BrandingGroup з лютого до березня 2013 р., вже 51 % українців не читають книги. Причому справа головним чином не в тому, з якого носія (електронного, екранного чи традиційного) зчитується інформація, а в тому, якими є мета і характер читання. Вчені вважають, що читання включає два взаємопов'язані рівні – інформаційний та смисловий. На інформаційному рівні інформація здобувається з тексту. Смислове читання передбачає не лише інформаційний ефект (хоча й він має місце), а й породження читачем нових смислів, що звичайно базуються на основі вихідного повідомлення, але ніби «пропускаються» через смислову сферу читача. Таке читання є основою дійсно глибокого розуміння повідомлення, що веде до зміни «смислового поля» читача, забезпечує формування його «особистісних новоутворень». Іншими словами, невідповідній людині, яку не навчили, наприклад, сприйняттю художнього тексту саме як художнього, не навчили спостерігати й робити висновки, сприймати розвиток думки, сюжету, оцінювати його інтелектуальну, художню, естетичну, етичну, наукову якість, емоційність тексту, встановлювати його асоціативні зв'язки з накопиченим читацьким досвідом, не розповіли про такі літературні явища, як фабула, метафора, гротеск, інтонація, – такій молодій людині справді важко бути повноцінним, грамотним читачем.

Що ж викликало цю кризу читання?

Можна частково погодитися з вищезгаданою Концепцією, що «...країна повною мірою зазнає наслідків загальносвітових негативних тенденцій, зокрема певного зниження інтересу до читання». Сучасна соціокультурна ситуація призвела до зниження авторитету друкованого слова, посилення факторів, які впливають на читацьку активність населення, особливо молоді. Загрозливі тенденції щодо скорочення мережі книжкових магазинів і бібліотек призводять до зниження освітнього, загальнокультурного рівня громадян, порушення процесу розвитку особистості, що спричинило захоплення юнацтва комп'ютерними іграми, переглядом телесеріалів (особливо з кримінальними сюжетами), а це відібрало у нього час і

бажання читати, стихійно сформувало поведінковий стандарт споживацького, навіть паразитичного ставлення до інформаційних продуктів, який глибоко закоренився в нашому житті. Звідси «лівий» приватнопідприємницький сервіс інформаційних продуктів, які імітують, фальсифікують самостійне мислення і шаблі освіти («замовні» реферати, курсові, дипломні роботи тощо), і міщанське ставлення до освіти, пам'яток культури, творів мистецтва.

Бібліотеки і бібліотекарі теж винні у цьому. Впритул сприйнявши гасло: «Сучасний читач приходиться не за книжкою, а за інформацією», вони саме на це зорієтували бібліотечний сервіс і, відповідно, читача. І чи не показовим є те, що звичне поняття «читач» стало підмінятися словом «користувач», тобто читацька особистість, з якою досвідчений і сумлінний бібліотекар повинен спілкуватися, співпрацювати у культурно-освітньому зростанні поступається місцем непевній статистичній одиниці. А в недавньому минулому професія бібліотекаря вимагала бути лідерами читання як за оперативністю ознайомлення з новими виданнями, так і за репертуаром прочитаного. Зараз у системі підвищення кваліфікації бібліотекарів майже нічого не робиться для навчання фахівців традиційним та сучасним підходам, методикам, формам та технологіям роботи з художньою літературою з урахування особливостей різних категорій читачів. Склався певний парадокс: роботі з комп'ютерними технологіями бібліотечних спеціалістів навчають, а вмінню, навичкам навчати читання, працювати з різними категоріями читачів – ні! Мабуть, із цієї причини практично «канули в Літу» диспути, читацькі конференції, театри книги, літературні суди, літературні вітальні, багаторівневі інтелектуальні конкурси, ігри на кшталт телепередач «Самий розумний», тощо – форми, які закладають підвалини читацької культури, сприяють духовному та інтелектуальному розвитку особистості, засвоєнню необхідних глибоких знань, досвіду вдумливого читання художніх та інших текстів. У цьому сегменті бібліотечної роботи першочергова увага приділяється наочним формам роботи, презентації книг, а в кращому випадку – вечорам-зустрічам із письменниками або поетами.

Так, залучення до читання – завдання важке і не виконується за принципом «раз,та і гаразд». Воно потребує спеціально виділеного ресурсу часу, неординарних зусиль і бажання бібліотек разом із

школою, батьками, ЗМІ виправити ситуацію, що склалася. Треба добре поміркувати над тим, як створити книгоцентричне комунікаційне середовище для юнацтва та молоді, у якому осмислення прочитаного у неформальних розмовах, інформування про надходження і новодруки, відомості про улюблених авторів, коло читання поважаних людей, атмосфера очікування книги та її обговорення складала б грамотну та ефективну систему скоординованих дій.

«Немає насолоди книгою, – говорив відомий російський теоретик педагогіки, письменник С. Соловейчик, – немає читання, немає читача. Байдуже перегортання сторінок, холодне спостереження за тим, що відбувається в книзі – це не читання. Милування мистецтвом письменника і поета, смакування слова і поєднань слів, захват з приводу вдалого виразу, подив перед майстерністю зображення і опису, хвилювання, викликане глибиною думки, – ось читання».

Для юнацтва показниками читацького інтересу є позитивне відношення до самої читацької діяльності («люблю читати»); заохочення саме процесом читання («не можу відірватися від книги»); прагнення поділитися з іншими радістю спілкування з книгою («хочу, щоб мій друг дізнався про цю книгу»). Тому бібліотекарю треба підтримувати любовання, смакування, захоплення, враження, хвилювання – весь цей спектр настрою, який називається читацьким інтересом за допомогою різних заходів

Цієї мети можна досягнути шляхом застосування тих форм наочної, масової, індивідуальної роботи, які сприятимуть вирішенню наступних завдань: розвитку потреби у самостійному, регулярному читанні; розвитку читацької компетентності різних категорій юнацтва; стимулюванню його творчості та інтелектуальних здібностей. Очевидно, що пробудити інтерес юнацтва до творчого читання здатні тільки люди творчі, які самі переживають радість від спілкування з книгою, спроможні вести діалог із читачем. А поки що пропонуємо згадати деякі форми і методики, які можуть сприяти прищепленню юнацтву навичок смислового читання, і, врешті рещт, любові до нього.

Обговорення книги – це колективний аналіз і оцінка творів художньої і галузевої літератури групою читачів спільно з

бібліотекарями, авторами, критиками, представниками редакцій журналів, видавництв. Обговорення сприяє стимулюванню читацької активності, виробленню умінь і навичок критичного мислення, самостійної роботи над книгою, формуванню естетичних поглядів і смаків.

Процес обговорення книг проходить у три етапи:

1. Підготовчий (передбачає вибір художнього твору і тему обговорення).

Бажано звертатися до таких літературних творів, у яких моральний та естетичний вимір утворюють гармонію і цілісну єдність. Одночасно слід враховувати і читацькі запити, і інтереси та відгуки літературної критики. Не виключено, що в центрі обговорення опиниться «модний» літературний твір масової культури, але малохудожній за своєю суттю. У цьому випадку в процесі обговорення слід показати читачам на конкретному літературному матеріалі як завдяки своїм зовні ефектним сюжетним поворотам, особливим кон'юнктурним прийомам, особливостям викладу матеріалу книга стає бестселером.

2. Збирання та аналітико-синтетична обробка необхідної інформації (думок літературознавців і критиків, читацьких оцінок тощо). Керівник обговорення обирає основну лінію аргументації та її тези, складає план проведення обговорення (як ввести читачів в літературну проблему; якими будуть перше поставлене питання та загальний перелік і послідовність питань), прогнозує вірогідні відповіді. Окрім цього, керівник обґрунтовує своє місце і обов'язки під час його проведення.

3. Безпосереднє обговорення.

Керівник має уміло ввести учасників заходу в суть проблеми, формулювати і ставити питання перед аудиторією, аналізувати, уточнювати відповіді промовців, організувати обмін думками, постійно активізувати хід розмови, спонукаючи до виступів усіх слухачів, дисциплінувати аудиторію, резюмувати сказане, оцінювати результат обговорення.

Ефективність обговорення багато в чому залежить саме від дій керівника. Щоб обговорення літературного твору було активним, кількість учасників не повинна перевищувати 12-15 читачів.

Ведучий створює оптимальні, комфортні умови для взаємодії читацьких думок. Дуже важливо, щоб кожен учасник обговорення, відчуючи неформальність атмосфери, вільно висловлював власну думку. Відомо, що найбільш ефективним є демократичний стиль керівництва, коли забезпечується рівність усіх членів групи, які беруть участь в обговоренні.

Експериментально доведено, що обговорення книг – це активний засіб розвитку усіх сфер особи юнацтва (інтелектуальної, емоційної, вольової). Незважаючи на уявну однорідність аудиторії, юні читачі в ході обговорення показують різні рівні читацької майстерності («слабкий»–«середній»–«сильний» читач). При цьому малопідготовлені «слабкі» читачі в процесі літературної дискусії нерідко отримують наочні уроки того, що і як читають інші, більш уважні і талановиті читачі.

Тільки в цьому випадку обговорення стане свого роду захоплюючою розумовою вправою з елементами творчої гри, а читачі зможуть самостійно зробити висновки.

Дискусія – найбільш ефективний спосіб притягнути увагу читачів до читання, проблеми, творчості письменника тощо. У деяких країнах бібліотекарів спеціально учать методикам проведення дискусій. Використання різних дискусійних форм роботи у бібліотеці – справа непросте, але надзвичайно важлива і цікава. Саме неформальні стосунки юного читача з бібліотекою створюють найкращі умови для вільних дискусій, що розвивають критичне мислення і вміння формулювати та обстоювати свої погляди.

Вибір конкретної форми дискусії залежить від ваших цілей, типу тексту, з яким ви працюватимете або до якого хочете притягнути увагу читачів. Один із найпростіших способів викликати дискусію на актуальну для цієї аудиторії тему – читати якийсь невеликий твір разом, вголос і прямо зараз, а не як домашнє завдання. По-перше, читання вголос – це вже перше переживання і спосіб початкового об'єднання аудиторії. По-друге, і зміст тексту, і тему дискусії краще не оголошувати заздалегідь, а читання не попереджувати поясненнями. Тоді і міра щирості і «балакучість» аудиторії зазвичай зростає. Отже, бесіда-дискусія після читання більше підходить для роботи в невеликій аудиторії (максимум 10-15 осіб) і з текстом, який носить яскраве емоційне забарвлення. Таку бесіду добре проводити в

тому випадку, якщо треба обговорити певну моральну проблему. Краще всього робити це за допомогою невеличких літературних жанрів: розповідей, есе, повістей. Також ефективними є подібні бесіди навколо полемічних, публіцистичних текстів з періодики. Дискусії при цій формі роботи не вийде, якщо текст, з яким ви вирішили працювати, прямолінійний і не припускає різних точок зору на нього, а також якщо він не містить предмета суперечки, можливості перемоги добра чи зла. Друга форма – дискусія в ході читання. Це один із прийомів технології розвитку критичного мислення засобами читання і письма, що має на меті дискусію з питання без однозначної відповіді і порівняння зміни власних уявлень про героїв і вчинки в ході читання. Цю форму можна використовувати лише у тому випадку, якщо ви плануєте читати текст, що має чіткий сюжет. У цій роботі важливий не лише процес читання і обговорення в ході (дуже важливе також власне передбачення слухача), але й уся подальша робота.

Третя форма – **дискусія-бесіда** без підготовки. Це форма роботи без тексту. Вона може застосовуватися в аудиторії будь-якого віку і складу

Зупинимося на загальних правилах організації дискусій.

Ведучий дає кожному можливість висловити свою точку зору і не ставить собі метою привести всіх учасників дискусії до однієї думки. Він і інші учасники дискусії не оцінюють висловлені думки як правильні або неправильні. За будь-які висловлювання або за сам факт участі / неучасті в дискусії не ставляться оцінки.

Ефективність заходу відзначає ступінь відкритості його учасників і доброзичливості загального тону, а також те, чи викликає вона подальше зацікавлення читанням за темою. Кількість висловлювань та їх правильність не повинні слугувати оцінкою ефективності дискусії.

У процесі попередньої роботи важливо навчити юних читачів навичкам культури спору. Не кожна юна людина може чітко сформулювати свою думку, підібрати аргументи, вислухати думку протилежної сторони тощо. Тому є сенс підготувати «Пам'ятку учасника диспуту»:

- виступати лише тоді, коли маєш, що сказати;
- говорити, що думаєш, думати, що говориш;
- чітко і лаконічно висловлювати власну думку;

- поважати опонента не перекручувати його думок і слів;
- мати мужність визнати свою поразку у словесному двобої, якщо доведена хибність твого твердження;
- аргументувати свою думку точними фактами і цитатами з твору;
- пам'ятати, що диспут літературний, а тому намагатися досягнути позицію автора.

У **книжкової виставки** є свої переваги перед іншими формами роботи: навіть ті читачі, які не люблять самостійно шукати книжки, обов'язково зупиняться біля добре, зі смаком оформленої виставки. Книжкові виставки створюють позитивний імідж бібліотеки.

З метою привернення уваги молоді до читання та полегшення пошуку необхідних видань в бібліотеці пропонуємо оформити книжкові виставки, які викликають у читачів емоції, не залишають їх байдужими.

З метою рекламування нових надходжень до бібліотеки рекомендуємо, наприклад, такі книжкові виставки, як:

- «Гарний настрій з новинкою»,
- «Книжкове безсоння – читаємо новинку»,
- «Сам на сам з новою книгою», «Відпочинь з книгою»,
- «Новий час – нові книги», «Радісне й розумне читання»

Багато читачів у своєму виборі орієнтуються на авторів - переможців літературних премій та конкурсів, хоча ставлення любителів книги, спеціалістів та й самих письменників до цих премій та конкурсів неоднозначне. Тим цікавіше представити переможців, лауреатів на виставці «Її величність українська Книга», де зібрати відгуки преси, літературознавців, висловлювання думок читачів, самих авторів. Одночасно з демонстрацією виставки можна провести інформаційну годину «Читай книжки, що стали подією», «Лауреати літературних премій і конкурсів».

З метою просування читання у молодіжне середовище рекомендуємо запровадити **літературний подіум** «Модна книга» як інноваційну форму книжкової виставки за розділами:

- Від кутюр – вишукане читання
- Прет-а-порте – читання на кожен день
- Ретро, або з бабусиної скриньки

- Модні аксесуари – новинки літератури
- Зіркова мода. Що читають зірки кіно та естради

Популяризації вітчизняної літератури можуть сприяти і тематичні перегляди, адресовані певній віковій групі користувачів: «Історія поколінь в українській прозі»,

«Твори для вибагливих читачів», «Українські фантасти пропонують». «Дебютанти української літератури».

Радимо використовувати і малі форми роботи: виставки однієї книги, виставки-персоналії: «Знайомтеся! Кращі письменники-фантасти Європи» (представити твори Сергія та Марини Дяченків), «Маєстро інтелектуального детективу» (письменник Олексій Волков) і т. ін. Постійно діюча тематична полиця «Український роман, прочитаний екраном» дозволить популяризувати одночасно твори класиків і сучасних авторів.

Діалогові виставки висвітлюють певну проблему з різних точок зору. Це ефективна форма організації книжкових експозицій, особливо для підлітків та юнацтва. Один із її варіантів може мати назву «Привабливість улюблених сторінок». За основу беруться два стелажі, що ставляться кутом один до одного. Один із них має демонструвати улюблені книги підлітків 1970-1980-х рр., інший призначено для творів, що їх читає сучасне юнацтво. У центрі на столі розміщуються заголовок виставки і аркуші для записів. У зверненні до читачів пропонується залишити на них підпис і вказати свою улюблену книгу (якщо така є), чи зацікавила їх хоч одна книга з даної виставки

Бібліотеки на своїх **веб-сайтах** можуть створювати та підтримувати своє віртуальне читацьке середовище з форумами, блогами відповідних читацьких лідерів, письменників тощо. Цікавою формою в контексті цього напрямку роботи є «флешбук» – книжний флешмоб в Інтернеті. Бібліотеки створюють сторінку (аккаунт) будь-якої книги в соцмережах («ВКонтакте», «Facebook», «Однокласники», «Мой Мир») і запрошують відвідати її якомога більшу кількість користувачів. Їх, принаймні, протягом місяця знайомлять з книгою через фрагменти тексту, ілюстрації, біографію автора, особисті переживання і т. ін. Посилання на свої сторінки можна розмістити в коментарях блогу «Флешбук» (цифрове відображення улюблених книг на сторінках соцмереж

(<http://bigflashbook.blogspot.com/>) у тій рубриці, для якої ваша книга найбільш підходить: «Для юнацтва», «Для дітей», «Для дорослих», «Для всієї сім'ї» тощо. У результаті цієї акції на сайті книги, що сподобалися, збирають навколо себе зацікавлених читачів). Крім того, рекомендувати юнацтву заходити на сайти обласних бібліотек для юнацтва та ДБЮ у пошуку інформації про нові книги.

Важливим напрямком роботи з юнацтвом і молоддю є проведення всіляких **інтерактивних** літературних конкурсів, вікторин, кросвордів, опитувань тощо. Одним з таких конкурсів може стати «Слово читача». Його мета – запросити читачів ділитися своїми враженнями від певної книги: сподобалася вона чи ні, вразила оригінальністю чи розчарувала своєю примітивністю, і, таким чином, створити певний літературний ресурс за рекомендацією читачів. Важливо, щоби рецензент дотримувався певних вимог: обов'язково вказувати автора і назву, основну тему книги, висловити своє враження і поради – читати книгу чи ні.

Неординарним заходом під час літніх канікул може бути марафон читання «Збери ромашку», де підлітки самі вирізають пелюстки ромашки, які роздаються кожному: одна пелюстка за одну книгу. І в підсумку – хто назбирав найповнішу ромашку - ставав переможцем. Але, звичайно, необхідною умовою марафону є перевірка підлітків чи читалась книга.

Кращих читачів радимо представити у «Книзі бібліотечних рекордів», яка може мати будь-яку форму: книжкова виставка, альбом, плакат тощо. «Книга» створюється за окремими номінаціями:

- най-найчитаюча родина
- найактивніші читачі
- найдопитливіші читачі
- аматори інтелектуального читання
- читачі-ерудити.

З метою залучення молоді до читання, популяризації кращих творів вітчизняної і зарубіжної літератури, знайомства з книжковими новинками ДБЮ пропонує започаткувати проведення *Тижня молодіжної книги в межах Всесвітнього дня книги і авторського права* (23 квітня).

Підготовка Тижня вимагає пошуку нових форм роботи, передбачає участь письменників і творчої молоді, застосування, по можливості, сучасних медіа-технологій.

Молодь має відчувати себе не пасивним глядачем на черговому «заході», а стати активним учасником культурної події. Тому найбільш доречними будуть відкриті діалоги з читачем про книги та молодіжне читання «Молоде покоління вибирає...», дискусії, в ході яких молоді люди зможуть висловити своє ставлення до різних літературних жанрів, окремих книг та авторів, проводити вуличні акції.

В сучасну українську літературу увійшло нове покоління письменників, які пишуть про молодь і для молоді, є багато гідних перекладів творів зарубіжної літератури – саме на них необхідно сфокусувати увагу молоді.

Активною та плідною може стати робота літературних клубів і об'єднань, що діють при бібліотеках. Тема сучасної літератури може бути в центрі уваги декількох клубів, наприклад:

- «Недільні зустрічі», «Літературна кав'ярня»: ознайомлення та обговорення користувачами бібліотеки нових надходжень художньої літератури, публікацій журналів (художня творчість та літературна критика), творів переможців літературних конкурсів і лауреатів літературних премій. В клубі можна провести захід «Український сюжет»: знайомство з творчістю нових вітчизняних авторів, літературними новинками, організувати знайомство з творчістю сучасних зарубіжних авторів; літературну годину "Дотик до класики" – популяризація класичної літератури.

Цікавими можуть бути літературно-творчі конкурси, а саме: конкурс «Супер-читач року» за номінаціями:

- «читач-енциклопедист»
- «обдарована особистість»
- «фанат фентезі»
- «прес-оглядач»
- «містер-детектив»
- «читач-романтик»
- «лицар історичного роману»

Створенню позитивного іміджу бібліотеки сприятимуть:

- рекламні виступи в навчальних закладах «Якщо ви не читаете, ми йдемо до вас»

- огляди літератури «Що читає сучасна молодь», «Книжкові події року», «Сучасні автори – сучасній молоді».

Тести на зразок «Який я читач?», «Чи вмієте ви читати художню літературу?» допоможуть молоді перевірити себе в тому як сприймається ними художній твір, чи можуть вони за захоплюючим сюжетом відшукати головну думку автора та інше. Такі тести пропонують запитання і аналіз відповідей. Тому молодь може самостійно дізнатись багато цікавого про себе як про читача.

В книгозбірнях доречно проводити різні **соціологічні дослідження** щодо виявлення місця і ролі книги в житті сучасної молоді, динаміки читання та вивчення їх інтересів: «Книга і комп'ютер: суперники чи союзники», «Краща книжкова двадцятка», «Що читає сучасна молодь», «Улюблений автор», «Модна класика», «Книга на вустах»

Сьогодні вимагає від бібліотек виконання місії культурного посередника між молодим читачем і книгою. Головне, до чого треба прагнути сьогодні бібліотекам – збільшення кількості молодих користувачів, які відчувають жагу до читання, книжковий голод. Читання повинно стати культурною звичкою, радісним заняттям, яке спроможне підняти духовний рівень сучасної молоді.

Детальніше можна познайомитись за матеріалами:

Буктрейлер як новий жанр популяризації книги. // Шкільна бібліотека. – 2012. - №21-22. – С.70-72.

Быть читателем: Цикл бесед со старшеклассниками о культуре работы с книгой. // Шкільна бібліотека. 2009. - №5. – С.38-39.

Вивчаємо читацькі смаки:Спостереження. // Шкільна бібліотека. – 2010. - №5. – С. 32-33.

Діяльність бібліотеки на підтримку читання. // Шкільна бібліотека. – 2009. - №10. – С. 74-76.

Залучення юнацтва до читання: традиційні та нові технології: Методичні рекомендації. // www.4uth.gov.ua/bibliografy

Квест як форма масової роботи у бібліотеці. // Шкільна бібліотека. – 2015. - №1. – С.19-20.

Книга і молодь: як підняти престиж читання.: Методичні поради. – Золотоноша: ЦРБ, 2011. - 4с.

Комп'ютер або книга?: Сценарій дискусії. // Шкільна бібліотека. – 2011. №5. – С.97-100.

Можливості бібліотеки щодо просування читання у молодіжне середовище // www.unalib.ks.ua

Поради батькам у вихованні маленького читача. // Шкільна бібліотека. – 2011. - №7. –С. 73.

Пошук бібліотечних скарбів:Квест. // Позакласний час. – 2014. - №6. – С.49-50.

Розвиток у молоді інтересу до книги і читання: Методичні рекомендації // www.slideshare.net/

Розвиток читацького інтересу школярів. // - Шкільна бібліотека. 2008.- №12. – С.34-35.

Роль книги та читацькі інтереси старшокласників. // Шкільна бібліотека. – 2009. №2. –С77-79.

Улюблені книги: Гра. // Шкільна бібліотека. -2009.- №10. – С.77-78.

Хочеш довідатися про себе через книгу?: Тест. // Шкільна бібліотека. – 2011. - №?. – С. 66.

Чи вмієш ти читати художню літературу?: Тест. // Шкільна бібліотека. – 2011. - №7. – С.65.

Який я читач: Тест. // Шкільна бібліотека. – 2011. - №7. С.67.